

בבית המשפט המחוזי בירושלים

ת"א 300/92

בפני: כבוד הנשיא ו' זילר
 בענין:
 התובע: עבד אל רחמן עבדל רחמן
 ע"י בא-כוח עוה"ד גנסיין
 נגד
 הנתבעים: 1. סלמה עבד אל רחמן
 2. המגן חברה לביטוח בע"מ
 ע"י בא-כוחם אריה כרמלי

פסק-דין

התובע, יליד 1959, נפגע בתאונת דרכים ביום 11.8.91, את נזקיו הוא תובע מהנהג שהסיעו ומחברת הביטוח שבטחה את הרכב בו נפגע. אין חולק על כך שחובת הנתבעים היא לפצות את התובע, המחלוקת היא על גובה הנזק בלבד. בישיבת קדם משפט מיום 21.10.92 הוסכם בין הצדדים כי ימונו שני מומחים, האחד אורטופד, והשני פסיכיאטר, וכך נעשה. האורטופד (ד"ר לוי) קבע לתובע 5% נכות (ראה חו"ד מיום 25.11.92). השני, ד"ר אבני נתן מספר חוות-דעת, ואולם סופו של דבר, מסיבות שאין צורך שאחזור ואפרטן בפסי"ד, (ניתן ללמוד עליהם מעיון בתיק), מונתה מומחית נוספת בתחום הפסיכיאטרי, היא ד"ר רימונה דורסט.

זו האחרונה נתנה חו"ד ביום 29.8.94, בחוות-דעת זו נאמר (ע' 4) שהתובע "נראה מבוגר מכפי גילו, מרושל מעט בהופעתו החיצונית... נמצא מנותק מהסיטואציה של הבדיקה, בוהה באוויר, שקוע בעצמו וללא קשר עין, לחלק מהשאלות לא השיב ולאחרות ענה בצמצום, עם הפסקות ארוכות ולא תמיד לענין. דיבורו איטי עם גמגום קל, הלך החשיבה קטוע עם בלוקינג... בתוכן החשיבה עלו תכנים מוזרים כמו שבזמן התאונה ראה את אחיו קטוע ראש ושעדיין רואה ראשים קטועים ודם... נמצא חסר תבונה למצבו, שיפוטו לקוי, ובוחן מציאותי מעורער...". יצוין כי גם ד"ר לוי (המומחה האורטופדי) ראה לנכון לציין בחוות דעתו את מבטו הבוהה של התובע, ועוד יצוין "שהמוטיב" של ראש כרות של אחי התובע, מצא בטוי גם בעדות התובע בפני.

בהמשך חו"ד ד"ר דורסט נאמר שבתחילה אובחן התובע במרפאת הדסה כסובל מתסמונת פוסט טראומטית, וכי הועלתה כבר אז סברה "שיתכן והיתה פסיכופתולוגיה שקדמה לתאונה". מאוחר יותר נקבע כי התובע סובל "ממחלה מהספקטרום הפסיכוטי", ולכך מסכימה גם ד"ר דורסט תוך שהיא מציינת שהסימפטומים הראשונים של מחלה זו הופיעו מספר תדשים לאחר המחלה. מבחנים נירופסיכולוגים שנעשו ע"י ד"ר זלוטוגרסקי מאשרים שלתובע רמת אינטליגנציה תת גבולית.

בסיכומה כתבה ד"ר דורסט כי ברקע למחלה שהתפרצה "אשיות הנוטה להסתגרות (קווים סכיזואידיים) ואינטלגנציה נמוכה. התמונה הקלינית סבוכה יותר...". ד"ר דורסט מציינת שעל אף שבדרך כלל אין מחלה מהסוג שיש לתובע נגרמת ע"י "גורמי דחק חיצוניים", ועל אף שיש אינדיקציות ל"פסיכופתולוגיה שקדמה לתאונה", ולמרות שנעשה ניסיון להסתיר מפניה פסיכופתולוגיה זו, עדיין "נראה שהתאונה, במקרה זה, פעלה כטריגר מסוים שגרם לפריצת המחלה, אני מעריכה את תרומת התאונה במכלול אחוזי נכותו ב-10%...".

ד"ר דורסט נשאלה שאלות הבהרה ע"י ב"כ התובע, והיא השיבה ב-5.11.94.

בתשובתה אמרה בין השאר, שנפגעי תאונות ובני משפחותיהם נוהגים ליחס את "התסמונת הקלינית כולה" לתאונה. היא ממשיכה ואומרת ש"ניתן להבין זאת, כיוון שקל יותר לקבל ולהשלים עם היות בן משפחה חולה בהקשר עם נסיבות חיצוניות מאשר ללא כל הסבר חיצוני. אשר על כן יש נטיה להכחשה טוטלית של כל פסיכופתולוגיה קודמת ו/או קיומם בעבר של קשיים כלשהם".

ד"ר דורסט מציינת שלא היו בפניה אסמכתאות ישירות לבעיות נפשיות שהיו לתובע לפני התאונה, ואולם האנמנוזה העלתה את הפרטים החורגים הבאים:

"א. ברקע מצויין לאמור: למד 8 שנים והפסיק עקב קשיים בלימודים: לא תמיד הלך לביה"ס, לא אהב, לא הכין שעורים. למרות שסיים שמונה שנות לימוד כמעט ואינו יודע קרוא וכתוב לא בעברית ולא בערבית.

ב. ...

ג. הרופאים במרפאה הפסיכיאטרית בהדסה העלו את הסברה שיתכן והיתה פסיכופתולוגיה שקדמה לתאונה "אולי בכיוון פסיכוטי". הדבר הוכחש טוטלית על-ידי המשפחה.

הכחשה טוטלית של פסיכופתולוגיה, ואפילו של קשיים כלשהם, כאמור לעיל, אינה סבירה, בעיקר נוכח המצוין לעיל שהיו קשיים בלימודים ושאלין הנבדק יודע קרוא וכתוב...

ד. הרישומים מהמרפאה הפסיכיאטרית בהדסה מציינים שאשת הנבדק תיארה את עבד אלרחמן עוד בזמן אירוסיהם "כבן אדם שאוהב להיות לבד, ממעט לדבר אפילו בזמן של האירוסין, תמיד שמר מרחק מאחרים ולא דיבר הרבה..."

יש כאן רמזים לאישיות סכיזואידית הנחשבת כאישיות הפרמורבידית של הסכיזופרנית.

ה. בדיקה פסיכודיאגנוסטית העלתה רמת אינטלגנציה מתחת לקו הנורמה. לא סביר להניח שרמת ה- IQ הנמוכה הינה תוצאה של התאונה, אלא שמדובר במצב מתמשך, אם לא מולד.

בסכום המבטנים הפסיכודיאגנוסטיים שבוצעו החתומים על-ידי מאיר פרלוב ויוסי חננאל מצויין לאמור: "מהמבטנים עולה כי רמת התפקוד של עבד ירודה מאוד IQ נראה כי השגיו הנמוכים מאוד בתחום האינטלקטואלי נובעים מחסך סביבתי ומפגיעה אורגנית. סמנים לפגיעה קיימים בכל המבטנים אך לא ברור אם הפגיעה היא לפני התאונה או אחריה ולא ברר מיקומה."

לפי מיטב הבנתי, לא נפגע עבד אלרחמן בתאונה במוחו, כך שלא ניתן להסביר את "השגיו הנמוכים מאוד בתחום האינטלקטואלי" על רקע התאונה הנדונה. מכאן, שההנחה הראשונה של הבודקים היא התופשת, דהיינו, המצב קדם לתאונה.

ו. בנוסף, מהנסיון הקליני, מוכרת תופעת ההתעלמות מפסיכופתולוגיה של בני משפחה ואפילו של בעלי מקצועות רפואיים שאינם פסיכיאטרים עד להתפרצות גלוייה של המחלה במלוא חומרתה. לא אחת, אנו מעלים את האינפורמציה הרלוונטית בראייה לאחור מתוך עיון מדוקדק של הפרטים האנמנסטיים וברישומים, במידה ואלה קיימים. מה גם, שמחלה מהסוג שיש לנבדק, במהלכה הטבעי מוכרת כמתפרצת וכמגיעה לביטוייה הקליני הגלוי, בתקופת ההתבגרות המוקדמת."

ב"כ התובע בקש לחקור את ד"ר דורסט והיא אכן נחקרה בישיבת בימ"ש מיום 7.2.96. בחקירתה אישרה נכות נפשית (שאינה נובעת לדעתה מהתאונה) בשעור של 50-60 אחוזים, וחוסר יכולת עבודה ע"י התובע. היא אמרה שמדובר בתובע סכיזופרני שמחלתו אובחנה כשהיה בן 32. איבחון במועד זה אינו מעיד בהכרח על כך שהמחלה פרצה אצלו בגיל זה, והיא העלתה אפשרות שניצני המחלה היו קיימים עוד קודם לכן. היא הסבירה שמחלה זו פורצת אצל גברים בעיקר בגילים 15-25, וכי 72% מנפגעי המחלה לוקים בה עד גיל 30. לדעת ד"ר דורסט האבחון אצל התובע בגיל 32 אינו חורג במהותו מנתונים סטטיסטיים אלו. מתשובותיה עולה כי אין מדובר ב"דיוק מתמטי", שמעבר ל: (למשל בגיל 30 וחצי) "יורדת הסטטיסטיקה" לאפס.

בתקשר זה מן הראוי לתזור ולציין שמדובר בתובע שעוד בהיותו בבית-ספר, בקושי למד. אשתו (שהיא בת דודו ולמדה אתו) ספרה שבקושי בא לבית ספר, וכי הוא היה כל הזמן חסר (ע' לשיבת בימ"ש מיום 18.1.93). לא זו אף זו, התובע איננו יודע קרוא וכתוב גם בשפתו שלו (ערבית).

התאונה שמדובר בה היתה תאונה קלה יחסית ואלבא ד"ר דורסט אדם שאין לו דיספוזיציה למחלה, לא היה סובל ממנה בעקבות התאונה. ד"ר דורסט סבורה שדי בכך כדי להראות שבתובע היה נעוץ זרע הפרוענות של פרוץ המחלה גם אלמלא התאונה, ומסקנה זו מתחזקת נוכח היותו של התובע עוד לפני התאונה בעל כל אותן תכונות וגלויים שפורטו לעיל.

בע' 3 לפרוטוקול ישיבת בימ"ש מיום 7.2.96 אומרת ד"ר דורסט ש"לדעתי אם מחלה מסוג המחלה שיש לתובע, אם פרצה בעקבות תאונה, ההסתברות היא שהיתה פורצת גם אלמלא תאונה כזו...". היא הוסיפה ואמרה שארוע קיצוני יכול להיות טריגר, ובחקשר זה ברור שכוונתה היתה לטריגר במונח "זרז" או "מאץ". בשל כך היא קצבה לתובע 10% נכות. היא אמרה בהקשר זה (ע' 4 שם) ש"תיאורטית הכל יכול להיות, וגם שהתובע לא היה לוקה במחלה אלמלא התאונה, ואולם ההסתברות היא שכך היה קורה לו, ואולם אין 100%".

כפי שמציין ב"כ התובע בסיכומיו, בשלב זה נשאלה ד"ר דורסט ע"י בימ"ש האם מדובר ב-50%, ועל כך השיבה שאינה יכולה לענות באחוזים, אולי 50% אולי יותר.

ברור ש"הלחץ" שהופעל על ד"ר דורסט בניסיון לבחון אם ניתן לתחום את ההסתברות לאחוזים מוגדרים עירפל את תשובותיה. נראה לי שלא אחטא למה שד"ר דורסט התכוונה לו, בטרם נדרשה להגדיר את ההסתברות באחוזים, אם אומר שהיא התכוונה להעביר את המסר, שקרוב לודאי שהמחלה היתה פורצת גם אלמלא התאונה.

כשאדם אומר ש"תיאורטית הכל יכול להיות", הרי שמקופלת בתוך התבטאות כזו התרסה מסוימת שמשמעותה: בתיאוריה אמנם הכל יכול להיות, אבל במציאות שאני כיוצא בזה, כשאדם אומר שההסתברות היא שסיטואציה מסוימת תיארע, דעתו היא שהסכוי הטוב הוא שאכן כך יקרה, אם כי אין וודאות לכך. גם עצם ייחוס של 10% נכות בלבד לתאונה מצביע על אותו חלק מחשבה וחלק נפש.

פועל יוצא מהאמור עד כה הוא, שד"ר דורסט מוכנה היתה להניח שהתאונה זרזה את הופעת המחלה, ואולם לא גרמה לה. גילו של התובע, מצבו הכללי (בלימודים ואחרת), וסברת רופאי הדסה אודות פסיכופתולוגיה קודמת (מלפני התאונה) שהיתה לתובע, כל אלו מתישבים, בלשון המעטה, עם סברה זו.

ד"ר דורסט סברה שהתאונה תרמה 10% נכות מתוך 50-60 אחוזי הנכות שיש לתובע. בענין זה אני חולק עליה. אילו ידענו בבירור בכמה זרזה התאונה את הופעת המחלה או את החמרתה (בהנחה שניצני המחלה התלו עוד לפני התאונה), לא היה קושי לערוך תישוב מדויק על תרומת התאונה. ידיעה מדויקת כזו אין לנו. כנגד זה המסר שהעבירה המומחה לבימ"ש הוא שמדובר בתרומה קטנה מאוד.

אני מוכן למתוח את חבל אי הוודאות הקיימת בענין זה עד קצה גבול היכולת לטובת התובע, ולהניח ב"חישוב גלובלי", שכמחצית מנזקיו הכלליים הם תרומתה של התאונה. אני מוכן להניח ששכרו החדשי של התובע, משוערך להיום, כשהוא כולל הטבת פנסיה אפשרית היה מגיע לכ-3,000 ש"ח. על בסיס הנחה זו ועל בסיס ההנחה המקובלת עלי, שהוא לא יכול היה לעבוד מאז התאונה ועד היום, אני קובע שהוא הפסיד מאז התאונה ועד היום הכנסות (כולל הפרשה לפנסיה) בסכום של 170,000 ש"ח. התובע זכאי לריבית על סכום זה, ואולם הוא שכח לתבוע זאת בסיכומיו. לא אחמיר עמו ואורה על הוספת ריבית כדין מאמצע התקופה. הפיצוי שיגיע לתובע הוא 50% מהפסדיו, היינו 85,000 ש"ח בצרוף לריבית כאמור. מסכום זה ינוכו קצבאות המ.ל.ל שקבל התובע עד כה כשהן נושאות רבית והצמדה כדין עד היום. קצבאות המ.ל.ל שמקבל התובע נובעות מכך שהתאונה הוכרה גם כתאונת עבודה.

הפצוי בגין הפסד שכר בעתיד יהיה 670,000 ש"ח, והתובע יהיה זכאי ל-50% מסכום זה. גם מפריט זה ינוכו תגמולי המ.ל.ל (יתרת תגמולי המ.ל.ל אם נותרו בגין העבר, וכן הוון תגמולי המ.ל.ל העתידיים).

בהיות התאונה תאונת עבודה, זכאי התובע לטפול רפואי, תרופות וכל כיוצא בזה עזרה רפואית ואחרת. כיוון שכך אין הוא זכאי לפצוי בפריטי נזק אלו. עם זאת אני מוכן להניח שהיו ויהיו פריטי עזרה או טפול שאינם ניתנים ע"י המ.ל.ל ואני פוסק עבור כל אלו, לעבר ולעתיד (כשהעבר כולל ריבית והצמדה עד היום), סכום של 70,000 ש"ח, שלמחצית ממנו יהיה זכאי התובע.

בנוסף, יהיה התובע זכאי למחצית מהנזק הבלתי ממוני הנובע מאחוזי הנכות

הרפואית שנקבעו לו. המדובר הוא ב-5% נכות אורטופדית, וב-55% אחוזי נכות פסיכיאטרית וביחד 57.25%. לכך יש להוסיף את מרכיב ימי האישפוז. התובע הפנה אותי בסיכומיו לסיכום המחלה ת/13, ושם נאמר שהתובע "נתקבל ביום 16.2.93 וכי "יצא ביום 27.1.94", הנתבעות לא התייחסו בסיכומיהם ל-13, וכל שעשו הוא חישוב פצוי בגין נזק בלתי ממוני כשהם משתייכים את חישובם על שני ימי אישפוז.

משלא הגיבו הנתבעות על דברים מפורטים שנרשמו ב-ת/13, אתן נפקות מלאה לאמור ב-ת/13. מספר ימי האשפוז יהיו כנובע מההרישום ב-ת/13, היינו מתאריך הכניסה והיציאה הרשומים שם.

פיצוי בפריט זה יהיה כמתחייב מתוק הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים, והוא יכלול ריבית והצמדה מיום התאונה. התובע יהיה זכאי למחצית סכום זה.

היה ויוותרו תקבולי מ.ל.ל שלא נוכו מפריטי הנזק הקודמים, הם ינוכו ממותר פריטי הנזק, והיתרה אם תהיה תשולם לתובע. אם לא תהיה יתרה, או אם היתרה תקטן מ-25% מכלל סכומי הנזק להם זכאי התובע לפי האמור בפס"ד זה, הוא יהיה זכאי לפצוי בשעור של 25% מהסכומים שנקסקו לזכותו.

אני מבין מסיכומי הצדדים שחרף "רצון טוב" משני הצדדים, לא עלה בידיהם לגבש רצון זה לכדי הסכם בשאלת נכוי המ.ל.ל כמו גם בשאלת עצם זכות הנתבעים לתבוע את נכויים, ובשאלת זכות התובע ל-25% האחוזים במקרה שתנכויים מותירים אותו בפחות מכך.

את שלא עשו הצדדים ביניהם בנושא זה אני עושה בפסח"ד, ואני מורה שהצדדים

ינהגו באופן האמור לעיל בכל הנוגע לנכויי המ.ל.ל ובכל הנוגע לזכות התובע ל-25%.

הנכויים יכללו גם דמי פגיעה וגמלת הבטחת הכנסה, אם היתה כזו. אני מרשה פניה לבימ"ש בכל מחלוקת שעשויה להתעורר ביניהם באשר לשיעור הנכוי ודרך חישובו, ואולם טוב יעשו הצדדים אם ישתדלו להימנע מהליכים שאין צורך בהם, ושבהכרח יגרמו לצד זה או אחר הוצאות.

לאחר עריכת החישובים יודיעוני הצדדים מהו הסכום שיש לשלמו לתובע לפי פסק הדין, ואזי אתייחס לשאלת שכ"ט והוצאות.
ניתן, היום 19/06/96
נוסת זה כפוף לשינויי עריכה וניסוח